

Horváthné Kökény Annamária – Lengyel Borbála

Civil szervezetek támogatása

Horváthné Kökény, Annamária – Lengyel, Borbála:

Aids of the civil society organizations

Summary

During our research we examined the position of civil society organizations. We collected various forms of civil union aids and we gathered the concepts and rules of fundraising. We were curious about what are the main sources of revenue, especially for the civil society organizations, that are located in Jasz-Nagykun-Szolnok county; which are the most common fundraising strategies; how permanent donation is typical these days; and the proportion of the 1 percent offered from the personal income tax in the income sources. The Hungarian experience shows that the smaller organizations can rarely apply for support. Even if they can apply for a grant, the implementation or transact meet with difficulties. This is why we think, that the government is able to change that with a reform of the granting system, giving help for the non-governmental organisations in need.

Keywords: donation, collection of donations, non-governmental organizations, state aids, the application system

ÖSSZEFOGLALÓ

Kutatásunk során a civil szervezetek helyzetét vizsgáltuk meg. Összegyűjtöttük a civil szervezetek támogatásának különböző formáit, az adománygyűjtés fogalomrendszerét és annak szabályait. Kíváncsiak voltunk rá milyen fő bevételi forrásaik vannak, különösen a Jász-Nagykun-Szolnok megyében található civil szervezeteknek; melyek a legáltalánosabb adománygyűjtési stratégiáik; mennyire jellemző napjainkban a tartós adományozás; valamint milyen arányt képvisel a személyi jövedelemadóból származó 1 százalékos felajánlás a bevételi források között. A magyarországi gyakorlat azt mutatja, hogy a kisebb egyesületek csak ritkán tudnak pályázni. Ha sikerül is pályázati forráshoz jutniuk, azok megvalósulása, lebonyolítása sokszor akadályokba ütközik. Éppen ezért gondoljuk, hogy a pályázati rendszer valamiféle megreformálásával az állam képes ezen változtatni, segítséget nyújtva a rászoruló civil szervezeteknek.

Kulcsszavak: adomány, adománygyűjtés, civil szervezet, állami támogatás, pályázati rendszer

A mai világ jellemzően a profitszerzésre és a versenyre van berendezkedve. Pontosan ez az, ami a civil szervezeteket is belehajtja a lét-fennmaradásukért való küzdelembe. Azért fontos foglalkoznunk ezzel a témával, mert a civil szervezetek egy része éppen azért jön létre, hogy tevékenységi köreinek sokaságával színesítse szürke, monoton, egyhangú mindennapjainkat, vagy éppen bizonyos társadalmi rétegeket segítsen önzetlenül, pártoktól függetlenül és természetesen mindennemű diszkrimináció nélkül. A társasági adóról és osztalékadó-ról szóló 1996. évi LXXXI. törvény ugyan határozza meg, hogy bizonyos feltételek mellett akár adóalapot csökkentő tételként is elszámolható a közhasznú szervezetek részére nyújtott támogatás, adomány 20, vagy akár 40 százaléka, de vajon ez még mindig ösztönzőleg hat a támogatókra? És mi a helyzet a magánszemély támogatókkal? Nekik miért is érne meg támogatni egy civil szervezetet? Kutatásunk során erre kerestük a választ. Vizsgálatainkat főleg szekunder információk alapján végeztük el, valamint civil szervezetek vezetőivel történő mélyinterjúk segítségével.

CIVIL SZERVEZETEK

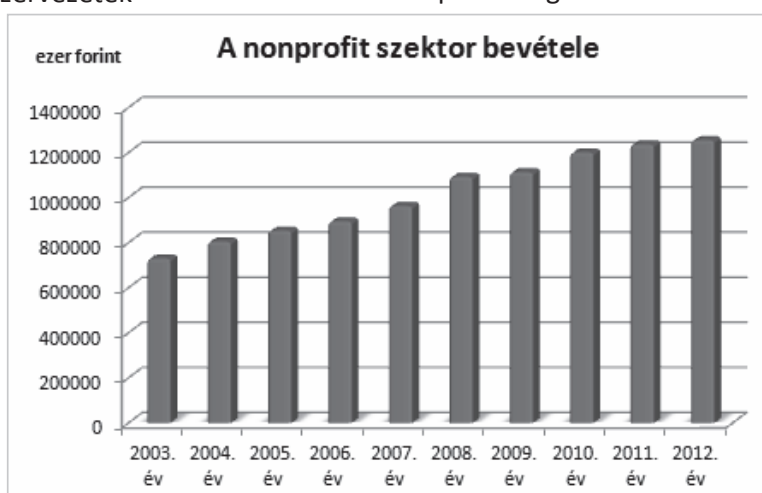
Nonprofit, tehát nem nyereségorientált, nem profitérdekelt, a szervezet nem a haszon megszerzésére hajt, és az esetleges nyereséget a tagok nem vehetik ki, vissza kell forgatni saját tevékenységükbe. Emellett jellemzőjük, hogy függetlenek a társadalom másik két meghatározó szektorától, a kormányzati és a piaci szektortól. Éppen ezért használjuk ezen szervezetekre az NGO (Non Governmental Organisation – nem kormányzati szervezet) kifejezést.

A nonprofit szektorhoz tartozó szervezetek közös vonásai:

- Intézményesült, jogilag létező szervezetek, vagyis hivatalosan nyilvántartásba vették őket és törvényességi felügyelet alatt állnak.
- Önálló vezetéssel bíró, kormánytól független szervezetek, vagyis az úgynevezett magán szektor részei, vezetésükben kormányzati tisztségviselők nem kapnak meghatározó szerepet.
- Profitjukat nem osztják fel alapítóik, vezetőik között, hanem alaptevékenységükbe forgatják vissza.
- Nem gazdasági társaságok, vagyis elsődlegesen nem üzleti tevékenység folytatására alakulnak.
- Önkormányzati elvek szerint működnek, vagyis tevékenységük és irányításuk a saját szabályaik szerint történik.
- A politikai életben közvetlenül nem vesznek részt.
- Önkéntes, öntevékenységi alapon működnek, az önkéntes jelleg működésük meghatározó jellemzője (GÁDOR- RÓZSAHEGYI, 2006).

A 2012. január 1-től életbe lépő egyesülési jogról, közhasznú jogállásról, valamint civil szervezetek működéséről és támogatásáról szóló 2011. évi CLXXV. törvény sok változást

hozott a nonprofit szektor életébe, néhányat ezek közül kiemelve: például a civil szervezet elnevezést, az alapszabály megváltoztatását, a közhasznúság elnyeréséhez szükséges szigorú kritériumrendszert, valamint a közhasznúsági melléklet készítését (KAHULITS, 2012). Néhány szervezetnek a nonprofit szektorból már ezen változások is gondot jelentettek pénzügyi szempontból. Ez alapvetően nem lenne probléma, de egyre jobban szűkülnek a bevételi forrásaik (például tagdíjak, támogatások, alaptevékenységből származó és gazdálkodási tevékenységből származó bevételek) hiszen egyre inkább veszítenek népszerűségükből.

1. ábra. A nonprofit szektor bevétele Magyarországon 2003 és 2012 között

Forrás: Központi Statisztikai Hivatal adatai alapján saját szerkesztés, <http://statinfo.ksh.hu/Statinfo/haViewer.jsp>, Letöltés dátuma: 2014. szeptember 6.

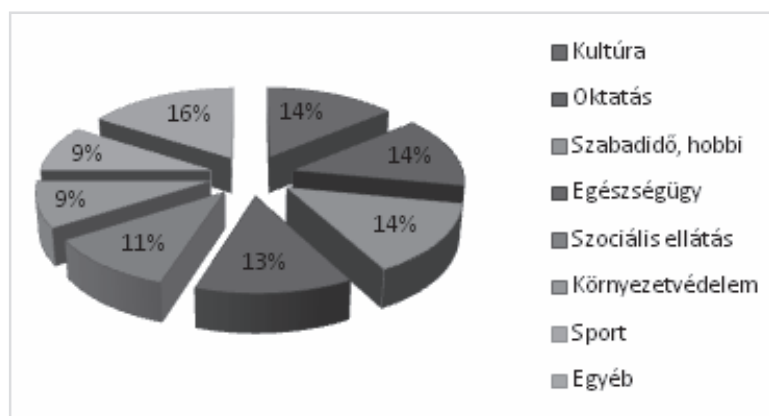
NONPROFIT SZERVEZETEK SZÁMA, ÖSSZETÉTELE JÁSZ-NAGYKUN-SZOLNOK MEGYÉBEN

A Központi Statisztikai Hivatal 2011. évi adatai szerint Jász-Nagykun-Szolnok megyében 3.105 nonprofit szervezet működött. Azóta valószínűleg változott számuk, mind a 2011. évi CLXXV törvény, mind pedig az uralkodó gazdasági helyzet hatására. A Központi Statisztikai Hivatal 2011. évi adataiból jól látszik az is, hogy megyénkben 637 (kb. 20%) alapítvány és 1029 (kb. 33%) egyesület működött. A szolnoki Civil Információs

Centrumnál készített mélyinterjú során azonban kiderült a 2014. évi szeptemberi adatok alapján, hogy náluk regisztrálva csupán csak kicsivel több, mint ennek egy hatod része (540 szervezet) van.

Kutatásunkban nagy segítséget nyújtott a Civil Információs Centrum által rendelkezésünkre bocsátott 2013. évi tanulmány, amely egy 511 szervezet részére kiküldött kérdőívben alapszik, ahol a visszaküldési arány csupán 11%-os volt. Az 56 választ adó civil szervezet közül 36 rendelkezett szolnoki székhellyel, 20 pedig vidéki székhellyel. Ezen tanulmányból kiderül, hogy szervezeti formáját tekintve a megkérdezett nonprofit szervek 75 százaléka egyesület, és a maradék 25 százaléka alapítvány. Itt meg kell említenünk, hogy jelen tanulmány esetén az egyesületek közé soroljuk a klubokat és szövetségeket is.

CIVIL SZERVEZETEK TEVÉKENYSÉGI KÖRE

2. ábra: Civil szervezetek megoszlása tevékenységi kör szerint Jász-Nagykun-Szolnok megyében, 2012 (%)

Forrás: Veresné Péter Judit, Martók-Alíz Mária: Civil Jövőkép 2013, Jövőkép vizsgálata a Jász-Nagykun-Szolnok megyei civil szervezetek körében, 2013, 12. oldal alapján saját szerkesztés

A Civil Információs Centrum felkérésére készített tanulmány szerint a megkérdezett szervezetek több mint fele, szám szerint 31 szervezet, kultúrával (8 db), oktatással (8 db), szabadidővel, hobbiival (8 db) és egészségüggyel (7 db) foglalkozik. Ez is jól mutatja, hogy a nem profit-orientált szerveződések valóban hétköznapijaink színesebbé tételére, segítésére jönnek létre.

Az egyéb kategóriába azon tevékenységi körrel foglalkozó szervezetek kerültek, amelyből jellemzően csak egy van. Mint például: polgárvédelem, tűzoltás, településfejlesztés, gazdaságfejlesztés, többcélú adományozás, nemzetközi kapcsolatok, stb. Szociális ellátással a megkérdezettek 11 százaléka, azaz 6, környezetvédelemmel és sporttal, pedig 9-9 százaléka, azaz 5-5 szervezet foglalkozik.

MEGYEI NONPROFIT SZERVEZETEK BEVÉTELI FORRÁSAI

A nonprofit szervezetek bevételei származhatnak egyesület esetében tagdíjból, alapítvány esetében alapítótól kapott befizetésekből, gazdasági-vállalkozási tevékenységekből, költségvetési és Európai Unió támogatásából, magánszemélyek 1 százalékos felajánlásából, más szervezettől, vagy akár magánszemélyektől kapott adományból valamint befektetési tevékenységekből is. A megyében a szervezetek

több, mint 60 százaléka kap valamiféle állami támogatást és csaknem ugyanennyien részesülnek vállalkozások, illetve magánszemélyek támogatásaiban. A megkérdezett 56 szervezet közül 23-nak származik bevétele az alapszabályzatban meghatározott alaptevékenységéből és csak ötnek valamilyen gazdálkodási tevékenységből. A tanulmányból az is kiderül, hogy a szervezetek 64 százalékánál 50

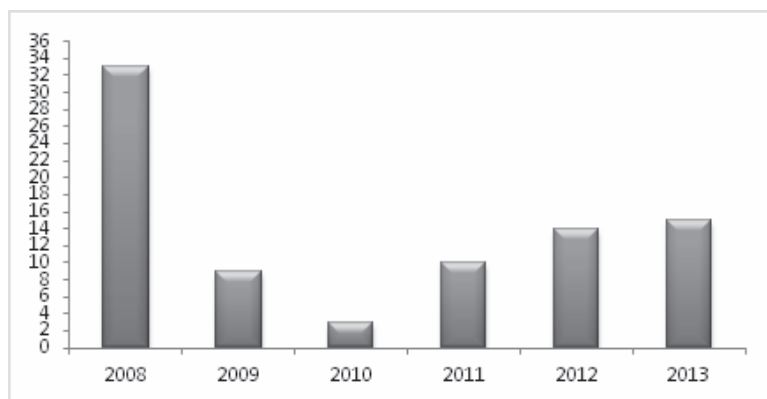
ezer és 50 millió forint közötti az éves bevételek nagysága, 16 százalékánál pedig 5 millió és 50 millió forint közötti. Szembetűnő az is, hogy a megkérdezettek 9 százaléka, azaz 5 szervezet mondhatja el magáról, hogy 5 millió forint feletti éves bevétellel rendelkezik. Ezenkívül jól látszik, hogy sajnos van olyan szervezet is a megkérdezettek között, szám szerint 4, ahol a bevételek alig érik el az 50 ezer forintot.

TÁMOGATÓK KÖRE: GAZDÁLKODÓ SZERVEZET TÁMOGATÓK

A társasági adóról és osztalékadóról szóló 1996. évi LXXXI. törvény pontosan meghatározza az

adomány fogalmát. Így beszélhetünk adománynak nem minősülő és adománynak minősülő támogatásról. Nem adománynak minősülő támogatás esetén a támogatás összegét adóalapot nem növelő tételként lehet figyelembe venni, ha az adóalany rendelkezik a szervezet által kiállított nyilatkozattal. Adománynak minősülő támogatás esetén adóalapot csökkentő tételt jelent az adományozott összeg, ha az adóalany rendelkezik a szervezet által kiállított igazolással. A csökkentő tétel mértéke közhasznú szervezet támogatása esetén 20 százalék, tartós támogatás esetén pedig plussz 20 százalék, tehát összesen 40 százalék (ÁCSNÉ MOLNÁR, 2012).

A 3. ábra alapján jól látszik, hogy a Vakok és Gyengénlátók Jász Nagykun Szolnok Megyei Egyesületénél a fent említett kedvezmények ellenére is 2009-ben a támogatások terén hatalmas visszaesés jelentkezett. Egyik legnépszerűbb rendezvényüknek, az „Egy csepp egészség”-nek 2008-ban még 33 támogatója volt, és 2009-re ez a szám 9-re esett vissza. 2010-ben további csökkenés mutatkozott. 2011-től pedig egy lassú növekedést láthatunk.

3. ábra: Egy csepp egészség elnevezésű rendezvény támogatóinak száma az egyes években, 2008-2013 (db)

Forrás: http://www.jnszmvakok.hu/?page_id=63 alapján saját szerkesztés. Letöltés dátuma: 2014.04.20.

TÁMOGATÓK KÖRE: MAGÁNSZEMÉLY TÁMOGATÓK

A személyi jövedelemadóról szóló 1995. évi CXVII. törvény biztosított az adományozó magánszemélyek részére adókedvezményt, de csak 2008-ig. Ezt követően magánszemélyek már semmilyen adókedvezményben nem részesülhetnek, ha civil szervezeteket támogatnak. Azonban érdemes megemlíteni a személyi jövedelemadó 1százalékának felajánlását, aminek még mindig nagy jelentősége van. Személyi jövedelemadó 1 százalékának kedvezményezettjei lehetnek:

- egyesület és alapítvány, amennyiben 2012. január 1-től ténylegesen és megszakítás nélkül közhasznú tevékenységet folytat,
- olyan közhasznú alapítvány, közhasznú egyesület, amely állami szervvel vagy helyi önkormányzattal folytat tevékenységet,
- törvény által felsorolt szervezetek (pl.: könyvtári, levéltári, múzeumi és egyéb kulturális illetve alkotó- és előadóművészeti tevékenységet folytató szervezetek,
- egyházak.

Közös feltétel, hogy székhelyüknek belföldön kell lennie, működésüknek a magyarországi és határon túli magyarság érdekében kell történnie, alapcél szerint közhasznú tevékenységüket 2012. január 1-jétől folyamatosan és ténylegesen folytatják, illetve közvetlen politikai tevékenységet nem folytathatnak és szervezetük pártoktól teljes mértékben függetlenül működjön, azoknak támogatást nem nyújthatnak (BUSINÉ DOBOS, 2013).

Megyei viszonylatban azt mondhatjuk, hogy az 540 regisztrált tag mintegy 45 százaléka rendelkezik 1-2 magánszemély támogatóval.

ADOMÁNYGYŰJTÉS

Vannak olyan nonprofit szervezetek, amelyek kifejezetten adománygyűjtő stratégiával rendelkeznek. Ilyen például egy, az általunk megkérdezett szervezet is, a Vakok és Gyengénlátók

Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Egyesülete, aki kifejezetten folyamatos adománygyűjtést nem végez, magánszemélyek megkeresése sem jellemző. Csak egyetlen egy kihelyezett adománygyűjtő ládával rendelkezik, amely az irodában¹ található. A láda tartalmáról pontos jegyzőkönyvet vezetnek annak kiürítése során. Adománygyűjtő stratégiájuk inkább az egyes rendezvények lebonyolításához kapcsolódik. Ennek menete a következő:

- Rendezvény meghirdetése hírlevélen keresztül, közgyűléseken, klubok keretében, esetleg papír alapú levélben vagy más rendezvényeken.
- Rendezvény programjának meghatározása.
- Helyzetfelmérés, költségszámítások: mire lesz szükség a rendezvény során.
- A helyzetfelmérés alapján a megfelelő támogatók felkeresése, program és várható létszám ismertetése.

A létszám nagyon fontos információ a támogatók részére. Ezáltal, hogy az egyesület rendezvények lebonyolításáért felelős kollégája felkeresi az adott támogatót és ismerteti a programot sokkal komolyabbnak hat a felkeresett vállalat szemében, hiszen azt láthatja, hogy ez az egyesület célirányos, tudatos, amely már rendelkezik egy jól megszokott és bevált adománytervvel, így növelve az esélyt az esetleges támogatás eléréséhez.

TARTÓS ADOMÁNYOZÁS KÉRDÉSKÖRE

A 2011. évi CLXXV. törvény 2. § 27. pontja szerint a tartós adományozás fogalma a következő: "a civil szervezet és az adományozó által írásban kötött szerződés alapján nyújtott pénzügyi támogatás, ha a szerződésben az adományozó arra vállal kötelezettséget, hogy az adományt a szerződéskötés (szerződésmódosítás) évében és az azt követő legalább három évben, évente legalább egy alkalommal - azonos vagy növekvő összegben - ellenszolgáltatás nélkül adja, azzal, hogy nem számít ellenszolgáltatásnak,

ha a közhasznú szervezet a közhasznú szolgáltatás nyújtása keretében utal az adományozó nevére, tevékenységére."

A Civil Információs Centrum elmondása alapján, sajnos nem jellemző a tartós adományozás Jász-Nagykun-Szolnok megyében. Az 540 regisztrált tag közül maximum csak 20 százalékuk mondhatja el magáról, hogy rendelkezik 1-3 tartós adományozóval. Ezt jól mutatja az is, hogy a Vakok és Gyengénlátók Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Egyesülete jelenleg sajnos nem áll egy vállalkozással sem tartós adományozási kapcsolatban. Ennek több oka is van. Először is az, hogy a rendszeres támogatók még nem igazán merik elkötelezni magukat az egyesület mellett, ugyanis félnek az adományozási szerződés fennállásának ideje alatt esetlegesen felmerülő nem teljesítés szankciójától. A másik ok pedig az, hogy ha lennének is olyan vállalatok, amelyek hajlandóak tartós adományozási szerződést kötni valakivel, szívesebben teszik azt egy országos szervezettel.

CIVIL SZERVEZETEK HELYZETE JÁSZ-NAGYKUN-SZOLNOK MEGYÉBEN

A támogatottság szinte minden szintjére találunk példát megyénkben. A Vakok és Gyengénlátók Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Egyesülete szerencsére az elmúlt évek csökkenése ellenére is bővelkedik támogatókban. Éves szinten több rendezvényt is sikerül lebonyolítania külső támogatások segítségével. Ezzel szemben a Jász Nagykun Szolnok Megyei Közfoglalkoztatottak Turisztikai Egyesülete semmilyen támogatásban nem részesül. Fenntartása egyedül tagdíjából és néhány pályázatból lehetséges. A Szolnoki Kodály Kórus sem mondhatja el magáról, hogy bővelkedik támogatókban. Pár tízezer forintos, magánszemélyek által nyújtott támogatásokat és a pár száz forintos tagdíjakat említhetjük meg bevételi forrásként. A helyzet pedig az idő múlásával egyre rosszabb lesz. A fenntartás költségei egyre magasabbak lesznek, a bevételek azonban egyre alacsonyabbak. Az egykor virágzó egyesü-

¹ 5000 Szolnok, Móra Ferenc út 15., fsz. 2.

letek többsége mára népszerűségüket veszített kulturális csoportosulássá váltak.

Vajon a helyzet romlani fog és 10 év múlva már csak legendaként beszélünk majd az embert segítő és a hétköznapiakat felvirágoztató egyesületekről?

TOVÁBBI KILÁTÁSOK A BEVÉTEL NÖVELÉSÉRE

Kutatásunkból kiderül, hogy valóban bevételi források szűkében vannak, és egyre inkább működésük befejezésére kényszerültek a civil szektor kisebb szervezetei, akik valóban a köz érdekében jöttek létre. Ezt az is jól mutatja, hogy a Civil Információs Centrum kérésére készített tanulmányra a válaszadási arány csupán 11 százalékos volt. Úgy gondoljuk, hogy a pályázatok elegendő forrást tudnának biztosítani a civil szektor részére. Manapság a Jász-Nagykun-Szolnok megyei szervezetek nagy része próbálja igénybe venni ezt a lehetőséget kisebb nagyobb sikerrel. Egy-egy pályázat megírása óriási feladatot jelent a kisebb civil szervezetek számára, hiszen nem csak az időt kell rá

fordítani, hanem költségekkel is jár. Emellett fontos azt is megemlíteni, hogy az adott pályázat elő- vagy utófinanszírozást vállal-e. Sajnos sok szervezet nem képes előteremteni annyi pénzt, hogy egy rendezvényt saját erőből finanszírozzon és csak utána kapja meg rá a támogatást. Nem egy megyei egyesület járt már úgy, hogy elnyert egy pályázatot egy rendezvény megszervezéséhez, azonban az elnyert pénzeszeg csak jóval a rendezvény után érkezett meg, ha egyáltalán megérkezett, amely sok esetben kevesebb is lett közben, mint amennyit a pályázat ígért. A Civil Információs Centrum által 2014-ben végzett nem reprezentatív kérdőíves felmérés alapján a válaszadók 28%-a fogalmazott meg a Nemzeti Együttműködési Alap működésével kapcsolatban javaslatokat. A pályázatok valóban egy lehetséges megoldást jelenténe a civil szervezetek fenntartására, azonban reformokra lenne szükség, hogy olyan szervezetek is sikerrel pályázhassanak, akik kevés bevétellel rendelkeznek. Ez azonban egy újabb kutatás témája lesz.

FELHASZNÁLT IRODALOM:

- [1.] ÁCSNÉ MOLNÁR J. (2012): Alapítványok támogatása 2012, Adó 2012/3, 13-19. pp.
- [2.] BUSINÉ DOBOS M. (2013) Előadás: NAV Észak-alföldi Regionális Adó Főigazgatósága Jogi, Tájékoztatási és Törvényességi Főosztály Tájékoztatási és Koordinációs Osztály
- [3.] GÁDOR GY. – RÓZSAHEGYI V. (2006): Kézikönyv civil szervezetek alapításához, Új Mandátum Könyvkiadó
- [4.] KAHULITS A. (2012): A civil szervezetek és gazdálkodásuk 2012-től, Adó 2012/12, 48-54. pp.
- [5.] KSH, Központi Statisztikai Hivatal, <http://statinfo.ksh.hu/Statinfo/haViewer.jsp>, Letöltés dátuma: 2014. szeptember 6.
- [6.] VERESNÉ PÉTER J. – MARTÓK-ALÍZ M. (2013): Civil Jövőkép 2013, Jövőkép vizsgálata a Jász-Nagykun-Szolnok megyei civil szervezetek körében, 2013, 12. oldal alapján saját szerkesztés
- [7.] http://www.jnszmvakok.hu/?page_id=63 alapján saját szerkesztés. Letöltés dátuma: 2014.04.20.
- [8.] 1995. évi CXVII. törvény a személyi jövedelemadóról
- [9.] 1996. évi LXXXI. törvény társasági adóról és osztalékadóról
- [10.] 1997. évi CLVI. törvény a közhasznú szervezetekről